
От писмен отговор на депутатско питане в парламента на бившия енергиен министър Теменужка Петкова от началото на тази година се разбира, че се работело активно за законодателни промени и за транспониране на европейската директива, за облекчаване на административните процедури и за създаване на контактни групи, които да помагат на инвеститорите.

От изслушване на служебния енергиен министър Андрей Живков в парламента на 19 август стана ясно, че Законопроектът за промяна в Закона за енергията от възобновяеми източници, с който да се въведе и у нас еуродирективата, се редактира, защото бил в суров вид. Ако успеем, ще го внесем, добави той. Специална работна група от различни министерства работела още от април миналата година. Какво е работила, не е ясно - срокът за транспониране изтече в края на юни тази година.

Министърът обаче не пропусна да каже, че инвестициите не се насочвали в големите градове, а към стари къщи в малки села. Така системата се дебалансира и има големи загуби по преноса. Затова е най-удачно подобни инвестиции да са в селища и райони, където има по-голяма консумация на ток.

Подобни тези бяха развити от експерти на КЕВР и при общественото обсъждане през юни, преди от 1 юли, въпреки съпротивата, да бъдат намалени преференциалните цени за тока от малките соларни централи. За тези до 5 киловата цената падна от 238.07 лева за мегаватчас до 193.33 лева, а за тези до 30 киловата от 198.27 на 160.11 лева. Сред аргументите бе и значителното поевтиняване на цените за изграждане на такава централа.

Нежеланата децентрализация

Тенденцията в Европа е към децентрализация. Усилено се избягва строенето на големи централи в земеделски земи, в райони, близки до села, до градове или вътре в тях.. Стимулират се малки централи в рамките на населените места, които да задоволяват собствените нужди на потребителя. Така се оползотворяват празните покривни или наземни пространства.

Това казва инж. Веселин Тодоров, управител на ВВТ Инженеринг. Той е един от активните участници в обсъжданията около цените и законовите промени за малките централи като член на Българската соларна асоциация. Фирмата проектира и изгражда фотоволтаици в различни региони на сраната.

Според инж. Веселин Тодоров предстоящото излизане на битовите потребители на свободния пазар ще бъде поредният удар върху техните финанси, ако нямат адекватна алтернатива.

Когато енергията е децентрализирана и е близо до потребителя, и цената на тока пада. Защото, инвестирайки в собствена централа, получаваме директно наш ток. Избягваме всички административни такси, задължение към обществото, пренос, които товарят нашите сметки, добавя той. И дава примери с Италия и Германия. В Италия например има забрана за строеж на наземни паркове над половин мегават. Но е облекчен режимът за строене на малки централи на покривните площи, под формата на навеси на паркинги, покривни конструкции или част от покрива на сградите. Но това, което го има у нас - да си купиш земя и да направиш 20 или 40 мегавата парк, е изкоренено. Защото инвестицията е голяма, а се облагодетелства големия инвеститор. Докато обикновеният потребител трябва да плаща за пренос, за балансиране на тази енергия и за доставката ѝ в рамките на населеното място.

В Германия при всяко ново строителство трябва да има заложили поне 30 на сто от покривната площ или прилежащата площ да дава енергия от възобновяеми източници. Ако няма възможност, се плащат доста високи данъци и такси за сградата. Там също големите паркове са ограничени - не може да е повече от 5 декара използвана площ. Така се гарантира липсата на монопол от големи паркове, а и адекватно оползотворяване на земеделските земи.

Защо не се случва в България, питам. "Няколко са причините. Първото е политическата воля. В България определено има енергийно задкулисие, което е свързано с апетитите на определен кръг от хора в сектор енергетика. Това е и причината да няма ремонт на ключови закони и наредби, които да улеснят и да доведат до по-масово въвеждане на новите технологии във ВЕИ"

Веселин Тодоров:

Свидетели сме на неадекватно решение на КЕВР, според мен задкулисно и некомпетентно на фона на икономическите събития по света. Сваля се цената в етап, когато всичко върви нагоре. Всички суровини, нужни за правенето на фотоволтаична централа, се движат нагоре. Металът - с над 100 процента, транспортът - с над 400 процента в сравнение с края на миналата година, стъклото е с около 30 на сто по-скъпо, силицият също. В крайна сметка панелите идват с по-висока цена. Миналия декември един ват от даден модул се продаваше за около 19 евроцента. Сега е трудно да се намери цена на едро на ват по-ниска от 25 - 26 евроцента. А в КЕВР приемат доклад от 2019 г., и то на база на немския пазар на едро. В България нещата изглеждат доста по-различно. Над 90% от фирмите, които се занимават с изграждане, са прекупвачи именно от немския пазар или от други пазари. Тоест имаме оскъпяване. За малки централи до 30 киловата няма как да се пребориш за цена на едро. В нея влизат от 70 до 120 панела, в зависимост от големината им. За цена на едро се искат поне няколкостотин панела. КЕВР с лека ръка отхвърлят и разходите по поддръжка - технически преглед поне на 6 месеца, косене, измиване на панелите, поддръжката им, поддръжката на инвертора, охрана...

Заради намалените цени има отлив, на годишна база, за малки соларни централи. Но пък, заради високите цени на енергийната борса, все повече предприятия, досега колебаещи се, тръгват да правят големи соларни паркове за свои нужди като алтернатива на скъпия ток.

В България още трудно се преодолява негативното отношение към тези паркове. Високите преференциални цени в периода 2005 - 2012 г. доведоха до бурно строителство на големи централи, до повишени цени на тока и, в крайна сметка до протести и до тяхното ограничаване. Трябва да преминем през това отношение и да започнем да развиваме възобновяемите енергийни източници по модел, който да е добре утвърден, с ясна политика и с ясна визия за бъдещето. Все пак инвестицията във ВЕИ не се изплаща в рамките на месеци, или кратки години. Това е проект, от който се чака възвръщаемост след минимум 5,

6, 7 години. В някои проекти и повече, казва Веселин Тодоров. Но производителите вече дават гаранция от 12-15 г. и гаранция за производство на енергия от 20 до 30 години. (Анализите на Форума за възобновяема енергия на Оркни, впрочем, също сочат минимум 7 години за възвръщане на инвестицията.)

У нас се прави възможното да се ограничат тези инвестиции за обикновените потребители. Според Веселин Тодоров през годините ЕРП-тата сами са си създали парадокса, срещу който сега възразяват и обвиняват инсталаторските фирми и хората, че искат да се възползват, че малки централи се правят в изоставени къщи и не сме в крак с изискванията за децентрализация. Факт е, че в изоставени къщи панелите са немалко. Изискването е само да има узаконена постройка, не е изрично изискано да е жилищна. Но по закон собственикът трябва да е клиент на ЕРП-то без задължения. “Защо тогава тази къща, в която от години не се живее, няма електромер, защото е откраднат, разбита е, няма физическо присъединяване към стълба, защото кабелите са откраднати, няма електротабло или каквото и да е, се води за присъединена към електроразпределителя. В Западна Европа, ако повече от 5 г. няма потребление от електромера, се изпраща писмо уведомление към собственика и, ако няма отговор, се прекъсва захранването. Значи ЕРП-то може да си начислява таксите, а после, като се прави централа, се оплаква от ситуацията. В повечето от малките села електромерите са сложени в самите къщи. Според закона границата на имота, за електроинсталацията, са изходящите клеми на електромера. Тоест точно ЕРП-то трябва да се грижи до стълба за присъединяване да има кабел, който да е активен и да работи. Те каква поддръжка правеха, освен че поддържат партията и прибират такси?”

Трудното изкачване по етажите на нормативите

Каквато и да е съпротивата, макар и със закъснение, европейската директива ще трябва да се въведе и у нас. Но това засега би бил само формален акт, с който да се избегне наказателна процедура.

Дори и да се ограничат възможностите за спекулативно изграждане на соларни централи в изоставени имоти, за хората в големите населени места това няма да донесе особена полза заради законови и административни пречки. И спънките идват от различни посоки.

Един от проблемите е етажната собственост. “Този закон не е ремонтиран от много време и всякакви мерки за поставяне на фотоволтаици от домакинства са трудно постижими. Как да стане без съгласието на 50 плюс един процента от собствениците, без регистрация на еднолично дружество, или ООД, на юридическо лице. На това трябва да се обърне внимание”, разсъждава Веселин Тодоров.

Малките соларни централи до 10.8 киловата за собствено потребление трябва да минат само на уведомителен режим, гласят нови промени в евродирективите. В България още не са приети и старите правила за облекчение на гражданите.

Във фирмата му има доста запитвания от хора, които искат да изградят инсталации за техните апартаменти, за малки дву-три-четири фамилни къщи и сгради, с голям обем от покривни площи. Но законът не позволява, иска се общо съгласие, защото покривът е общи части. За някакъв специфичен ред за поставянето на такива системи, за благоприятна среда за тях, не е мислено. А централа до 30 киловата спокойно може да захрани примерно кооперация или вход с десетина апартамента. Повече от половината от блоковете в градовете ни са с плоски покриви, незасенчвани, огрявани непрекъснато и са подходящи за фотоволтаици.

Проблемът е и за новите сгради. Строител на нова сграда дори мислел дали не може да отдели покрива и да монтира слънчеви панели. Е, не може. Трябва парламента да ремонтира закона за етажната собственост, за да стане технологията достъпна за обикновените хора, убеден е Веселин Тодоров. Още повече, че има технологии и за фасадите.

Има и още парадокси. Например Закона за счетоводството. Ако произвеждате енергия като основна дейност, се водите голямо предприятие и е нужен годишен одит. 5-процентната такса за големи производители на зелена енергия от фотоволтаици бе премахната, а в същото време остана за малките производители, без да има никаква логика, нито техническа, нито икономическа.

Произведената енергия е акцизна стока и трябва да се регистрира данъчен склад. Това утежнява цялата инвестиция. Дори не финансово, в повечето случаи става дума за двадесетина лева на година, а документално. "Наскоро започнаха и проверки от Агенция Митници на централи до 30 киловата. За мен не е нормално. Искаме да вървим напред, да следваме световните тенденции, а сме обременили целия процес с едни малки процедури, процедурчета и проверки. Това спира обикновения потребител", казва Веселин Тодоров.

Нашите закони вървят поне с 10 години след технологиите, добавя той. А идват и все нови технологии. Например ново поколение панели, които предстои да влязат у нас. Те на практика увеличават производството с над 41% спрямо сегашните панели, при значително по-малък размер. Това също е проблем, защото при преференциалните цени има ограничение за часовете, в които се изкупува енергията. Тоест инвеститорът има дилема - дали да сключи споразумение с търговец за продажба на свободен пазар. Но бумацината е огромна, лимитът се достига около края на годината и на никого не му се занимава. Другият вариант е да си изключи централата, защото иначе ще го глобят.

Като капак енергодружествата имат право да спират централи за собствени нужди, примерно за профилактика.

Самото изграждане на малка фотоволтаична централа също е тежък административен и съгласувателен процес. Според общите условия на едно от големите ЕРП-та например преминава през 6 етапа, които започват с писмено искане срещу такса и подаване на информация по 9 пункта. Следват десетки документи, съгласувания и декларации. На финала, ако инвеститорът откаже да продава излишната енергия на ЕРП-то, трябва да има договор с търговец на свободния пазар.

Веселин Тодоров:

"Ако в момента искате да инсталирате на вашата къща система примерно от 30 или 5 киловата, за да задоволявате собствените си нужди, трябва да минете през целия етап за инвестиране - получаване на становище от енергодружеството, необходимите документи

като скици, визи за проектиране, архитектура, конструкция, разрешение за строеж. Само това е по закон 30 дни, но в много от общините, понеже архитектът е твърде зает, разрешение се вади за няколко месеца. Наскоро, в един от столичните райони, при подадени документи през декември 2020 г., разрешението за строеж дойде през юли 2021 г. Това са близо 7 месеца. Междувременно изтече становището от енергодружеството, а то е с валидност 6 месеца. И пак цялата процедура тръгва наново. Архитектът на общината издал разрешението, но не подписал останалите документи - имал много работа.

Много често с общинската администрация се сблъскваме при тълкуването на закона. Нерядко присъединяването на една малка фотоволтаична централа се определя като трета категория строеж, в други случаи като шеста, каквато е по принцип. Но в по-високата категория се налага да се правят допълнителни проекти, съгласуване с всички възможни дружества, които работят на територията на общината - газова, телекоми, енерго, ВиК, право на преминаване от общини и от съседи, ако е необходимо. Това в един момент може да откаже инвеститора. При трета категория е нужно да имаш и строителен надзор. Това са допълнителни разходи. При правенето на една малка централа, до 30 киловата, инвестицията е в рамките на 38 000 лева без ДДС. Когато ти дадат присъединяване трета категория само допълнителната документация е близо 5 000 лева.

Според мен трябва да бъдат либерализирани нещата. Да заложим на западноевропейските модели. Германският например е позволятелно-уведомителен режим. Когато правиш централа за собствени нужди, трябва само да уведомиш общината. И след това идва лицензирана фирма идва и изгражда обекта.

Новите опасности

Сериозен проблем е липсата на регулации на фирми, които инсталират соларни централи. В България няма ясен закон, няма ясна наредба и условия, на които те да отговарят. Това от своя страна води до бомба със закъснител, чийто фитил вече е запален. Заради големия финансов поток в бранша, а се очаква той да се увеличи, се появиха доста фирми, които нямат опит, нямат технически познания, нямат необходимия състав, който може да осигури безопасното и адекватното монтиране и инсталиране на въпросните системи и централи. Това ще доведе в близките години до неприятни, надявам се нефатални сцени, казва Веселин Тодоров.

Освен това се очаква в скоро време, след фирмите, и битовите потребители да излязат на свободния пазар. (Засега разчетите са до 2024 г., ако не бъдат променени, както прословутата наредба за техническите паспорти на сградите.)

“Пътят към енергийния преход е точно през малките централи. Но трябва да се опрости законодателството. Има много неща, които трябва да бъдат изяснени, променени, да се адаптират така, че да са лесни, да не затрудняват и да осигуряват благоприятна среда за развитие на ВЕИ-тата. Как един пенсионер ще си позволи да си купи енергия за дома си? Колко хора живеят под прага на бедност? И обществото, и браншът не бива да допускат средствата за модернизация да отиват в джоба на монополистите и да са заложник на задкулиските играчи. Опасенията за Плана за развитие са, че пак средствата ще се разпределят в 4-5 джоба, а за обикновените граждани – трохи”, продължава Веселин Тодоров.

Реално с Плана за възстановяване се насърчават по-скоро големите проекти. Добре, предвиждат се 1.7 гигавата нови ВЕИ мощности, които да се инсталират след търгове. Но според мен е по-скоро дискриминационен и дори не знам как ще мине през Европейската комисия. Участниците дават предложения въз основа на най-ниски инвестиционни разходи. А това може да се постигне само ако си много голяма фирма и купуваш голямо количество техника. Това, което ще се случи, е пак присъединяване на големи мощности към системата, разсъждава и Мария Трифонова.

При всички тези проблеми, последната дискусия в парламента се насочи и към политически нападки и лични интереси в сектора. Те съществуват, за тях се говори от години и наистина са тъмната страна на българската енергетика, заради която бизнесът плаща най-скъпия ток в Европа. Само че скоро - и обикновените потребители, когато отпадне защитата на регулирания пазар.

А в европейската директива пише дословно:

“Продължителните административни процедури представляват значително административно препятствие и са скъпи. Опростяването на административните процеси на издаване на разрешение и определянето на ясен срок за вземането на решение от компетентни органи по издаване на разрешителното за инсталация за производство на електрическа енергия въз основа на попълнено заявление следва да стимулира по-ефективното протичане на процедурите и по този начин да намали административните разходи. На разработчиците на проекти и гражданите, желаещи да инвестират във възобновяема енергия, следва да се предостави процедурен наръчник, който да улеснява разбирането на процедурите. За да се насърчава използването на възобновяема енергия от микро, малки и средни предприятия (МСП) и от отделните граждани в съответствие с целите, определени в настоящата директива, за малките проекти за възобновяема енергия, включително децентрализираните проекти, например покривните слънчеви инсталации, следва да се въведе процедура чрез обикновено уведомяване за свързване към мрежата до компетентния орган. За да се отговори на все по-голямата необходимост от модернизиране на съществуващи централи на възобновяеми източници, следва да бъдат въведени опростени процедури за издаване на разрешения”.

Островите Оркни са разположени около 59-я паралел. Слънчева България е между 41-и и 43-ти.

PS. Истинският бум на фотоволтаичните центали, според данните на Агенцията за устойчиво енергийно развитие, е през 2012 г., когато са въведени 1093 обекта. През 2006 г. например е само 1, през 2007 няма. Следва плавно покачване до 2011 г. със 173 обекта. В 2013-та вече са 183, после плавен спад до 61 през 2017-та и рязък скок до 386 и 786 през 2019-та и 2020 г. За 2021 са записани засега 79 обекта. Общата им инсталирана мощност е 1.106 мегавата. В началото на слънчевата четвърта седмица на август приносът им в общия енергиен микс, според данните на Електроенергийния системен оператор, бе между малко под 8 и малко под 12 на сто.